

Частина I

Розділ 1

1945 рік. Західна Україна.

Полонені німці відновлюють дорогу на перевал Німчич. Підриваються то тут, то там, бо дорогу замінували ще в період війни. Грета також працює, що аж мозолі геть покрили долоні. Скидають у провалля дерева, кобики – усе, що лежить на дорозі. Чоловіки засипають ямки камінням, що сиплеться згори. Руські конвоїри їх підганяють. І ось вони вже вертаються до свого табору полонених. Там – миються на вулиці з діжок і перев'язують рани. Грета – вагітна. На днях повинна була б народити. Табір – під горами у величезних палатках. Довкола – охорона з російських військових із вівчарками. А в цей час лісом пробираються «червоні» партизани, усе руйнуючи на своєму шляху. Про табір полонених вони не знають. А там – і німці, і мадяри, і румуни. Усі чекають на звільнення (за наказом), щоб вертатися додому. До Грети підходить батько майбутньої дитини.

– Одружуся з тобою, як тільки народиш мені сина, – каже він.

– А якщо буде дівчинка?

– Там повинен бути хлопчик. Наш маленький Гансик – і ніякої дівчинки. Німеччині потрібні солдати. Ми ще візьmemo наш реванш!

А в цей час стрілянина, вибухи, бо партизани руйнують табір, гармидер заглушує їхні слова... Табір злітає в повітря, усе горить. Грета побачила, що її хлопець лежить горілиць метрів через 10 від місця розмови – і втрачає свідомість від сильного вибуху.

Коли опам'яталася, то зрозуміла, що в лікарні і що народилася дівчинка.

– На, покорми реб'янка, – сказала акушерка, – дівочку, и перестань плакати, – і поклала дитину Греті.

Та молока не було – згоріло. І молода мати зовсім нічого не чула – це наслідки контузії.

Акушерка зайшла до палати породіль:

– Покормите дівочку, мати її контужена и совсем оглохла. Реб'янка жалко.

– А своїх дітей чим будемо годувати? – скричали мами.

– Менше розговорів... Я всё сказала, – і вийшла.

А в цей час до палати зайшла Діна, яка тільки вчора народила хлопчика.

– Тобі лишили дитинку погодувати, – збрехали мами.

– Зараз нагодую, – і приклала дівчинку до грудей, лігши в ліжку. Та так і заснула... коло дитинки.

На ранок другого дня був обхід. До того часу очуняв від контузії батько дівчинки і прийшов до лікарні провідати Грету.

– Дайте мені сина, я прийшов по них. Але Грета ще зранку покинула лікарню. І я хочу забрати сина додому, – говорив він через перекладача.

– Хорошо, забирайте. Но у неї, по-моему, была дівочка.

– Не може цього бути! То був син.

Медсестричка заглянула в ліжечко й винесла хлопчика.

– Будете забирають? Надо выписку оформить...

Через години батько ніс маленького сина до місця збору на відправку. Дитина – прокинулася. Заплакала... Одна німкеня з річним немовлям взялася його нагодувати. Ганс був безмежно вдячний їй за таку ласку. І вже тримався коло неї, стеріг і її сина.

Перед цим відправився один потяг до Німеччини з раненими німцями, яких випустили з полону. А з ними – і Грета, геть глуха. Зовсім нічого не чула. Німці сміються, грають на губній гармошці, що була в роки війни видана кожному солдатowi і за цей час стала такою ж потрібною річчю, як гребінець, носовичок чи нитка з голкою. Глухота і часткова втрата пам'яті геть змінили Грету. Але її серце – сповнене радості, бо їде додому, де не була аж 4 роки.

Потяг прямує до Берліну, вже тиждень – у дорозі. Там її повинні чекати батьки чи коханий. Що знають вони по неї? Чи впізнають її? Їй би помитися перед зустріччю з ними та прибратися. У неї – страшенний вигляд: до крові закусали блощиці, тому треба буде геть спалити цей забруднений одяг. Добре, що з нею – армійський патрон – паспорт – найголовніший документ із зазначенням робіт, виконаних нею на війні: наглядач, сержант обслуги, телефоністка.

Що дала їй ця війна, на яку вона поспішала? Контузію, кохання, втрату дитини.

Згадала: коли їхала на війну, колеса потягу вистукували: «Хайль Гітлер! Хайль Гітлер! Хайль Гітлер!». А тепер вони вистукують: «Гітлер Капут! Гітлер Капут! Гітлер Капут!».

Як зміг Гітлер увести в оману всю націю? Як це йому вдалося? Тут не обійшлося без чаклунства, без темних сил сатани. Жінки, дівчата – і ті пішли воювати! Мало їм стало Германії? І ось – ганебний кінець: Німеччина – капітулювала...

І Грета, як і сотні співвітчизників, кому вдалося вціліти в цій ганебній війні, вертається додому... Перекреслені біографії, загублені роки. Вона не вбила жодної людини, але допомагала тим, хто вбивав – солдатам Вермахту...

– Гнати від себе ці думки! Гнати геть вирішує Грета. Почати все спочатку. Але чому так повільно рухається потяг? Це погранконтроль на німецькій стороні перевіряє документи.

Грета вибрала документи з патрона. Там зазначено її призивний номер, прізвище, ім'я, адреса батьків, чин в армії. Це були її дані на випадок смерті, але вона ж їде жива, хоча й після контузії оглухла.

І ось цей «документ» – у руках прикордонника: він уважно читає занотовані дрібним почерком дані на тонесенькому клаптику паперу.

– Я була в полоні у руських 4 місяці. Цілком випадково втрапила на поїзд, тому не маю супровідного документа. А ще я повинна вам сказати, що після контузії геть утратила слух. І ось – їду додому.

- То ми сповістимо, щоб вас зустріли.
- Було б дуже доречно. Дякую.

– Щасливого повернення, – написав наостанок німець на клаптику паперу.

– Де вже воно щасливе? – подумала Грета. Та щастя в тому, що скінчилася війна, що вона – жива і їде до батьків!

– Як же вони мене знайдуть? Я ж – не вчую, якщо і кликатимуть, – продовжила роздуми вона

Грета останньою вийшла з вагону і стояла навпроти, поки всі не розійшлися. Біля неї стояв провідник, знаючи, що вона – глуха: може хтось її впізнає... Поїзд погнав в депо, а вона – усе ще стояла...

– Грето! – її трясли за плечі чийсь руки – і вона обернулася.

– Мамо! Я – нічого не чую! Я – повністю оглухла після контузії.

– Будемо писати і так – порозуміємося, – заспокоїла мама Грету.

Удома після 4-х років розлуки майже нічого не змінилося...

Їй піднесли дитину.

– А це хто такий?

– Як «хто»? Твій син. Його приніс нам твій колишній жених. Він думав, що тебе – убили. І ми йому дуже вдячні.

– Це – не моя дитина, – мало не вирвалось у Грети. – У мене була дівчинка. Коли я йшла її брати, там виявився хлопчик, – сказала впівголоса, ніби про себе.

– Так-так. Дивись, який він міцненький, а схожий – на діда.

– Добре. Покладіть дитину до колиски. Я хотіла б помитися з дороги й перевдягнутися... Щось із мого цивільного одягу залишилося вцілілим?

– Так, майже все. Ось – сукні...

Грета милася так завзято, немов хотіла змити із себе все минуле, увесь тягар війни, що гнітить її душу. Помившись і перевдягнувшись, Грета сіла за стіл, що був накритий на честь її приїзду.

Смачної домашньої їжі вона не куштувала 4 довгі роки. Вино та їжа сп'янили її – і Грета вийшла до своєї кімнати, щоб прилягти, та скоро – міцно заснула. А про дитину – і не згадала.

Це викликало підозри у батьків: чи їх це онук? А може жених збрехав? Їхня частина країни – окупована американцями. Жених живе в зоні російських окупантів. Може тому й віддав дитину батькам? Грета числилася зниклою безвісти.

Другого дня батько відправився на пошуки жениха. А повернувся – через добу і з невтішними новинами: жених Грети – одружується.

– Як їй про це сказати, – стривожилася мати.

– Ніяк. Змовчати. А Греті – дати час одужати. Повести до лікарів.

Лікарі нічого не могли вдіяти: одна барабанна перетинка – тріснула, а у другому вусі – нерв паралізований. Потрібен час і лікувальні процедури.

За цей час Грета кілька разів робила спроби віднайти свого жениха, але – марно: його район було розбомблено ще рік тому. Він явно змінив місце проживання. Звернення до пошукового бюро не увінчалось успіхом: він – як у воду канув.

А в цей час корабель із женихом і новою нареченою підпливав до берегів Австралії з величезним багажем. Туди вже встигли переправитися батьки нареченої, рятуючись утечею від розплати за співпрацю із фашистами в розробці біологічної зброї. Жених також рятувався

від розправи втечею до Австралії. Перед тим молодята розписалися – і він узяв прізвище своєї дружини.

Грета, роздратована і розтривожена таким поворотом подій, відмовилася доглядати за дитиною. Якби жених не проговорився, що одружиться тільки в тому разі, якщо Грета народить йому сина, – їй би не довелося міняти доньку на чужу дитину. Як вона тепер каялася, як боліла її душа, а потім – заспокоювала себе, що дівчинка була дуже слабенькою й навряд чи змогла б вижити без догляду лікарів. Вона споглядала, як корчився від плачу хлопчик, але не підходила до дитини. Це – вразило батьків.

– Візьми його на руки, притисни до грудей – і він перестане кричати, – умовляла її матір.

Грета знехотя взяла дитину на руки, але хлопчик не переставав плакати. Його годували із пляшечки штучним молоком. Із кожним днем Грета почала дедалі більше звикати до дитини – і батьки заспокоїлися.

Аж раптом – сказала: «Мамо, я віддам його до дитячого притулку».

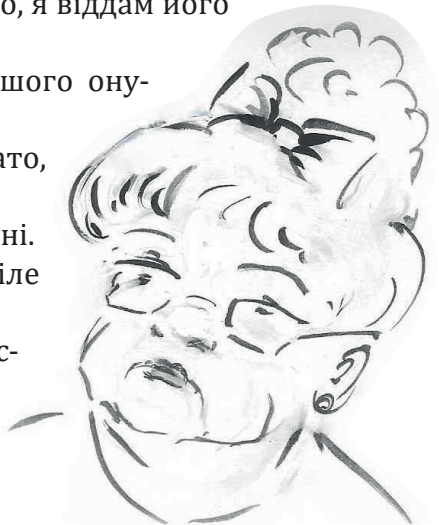
– Ти що, збожеволіла? Нашого онука? Ніколи не дозволимо!

– Як він питає, де його тато, то що я йому скажу?..

– Скажеш, що вбили на війні. Ти ж бачиш, що тепер росте ціле покоління безбаченків.

– Я хочу зайнятися корисною справою, щоб не бути вам тягарем.

– Ти нам – не тягар. І в тебе є пенсія з інвалідності. А ще – тобі

Мати Грети

виплатять компенсацію за 4 роки служби на війні. Це – велика сума. А втім, займайся – чим хочеш, а ми онука вигодуємо й виховаємо самі.

На тому й порішили.

Минуло 7 років. Батьки Грети виховують Ганса. Він зрідка бачить матір. Проявляється незрозуміла їм риса – пристосуванство: при дідові робить так, як учив дід. При бабусі – можна й не слухатися, а втекти на ставок і пускати кораблики на воду. Бабуся наробляє йому тих корабликів з газети стільки, що на весь день вистачає. А ще онук любить малювати кольоровими олівцями гори, отари овець, дивні хати із солом'яними стріхами.

На 7 день народження йому купили велосипедик. І Ганс почав кататися на вулиці, де вже не треба було бити сусідських хлопчаків, щоб заволодіти їхніми роверами на годинку-дві. Уже він був нарівні з ними – і всі каталися наввипередки.

Увечері – питався в дідуся:

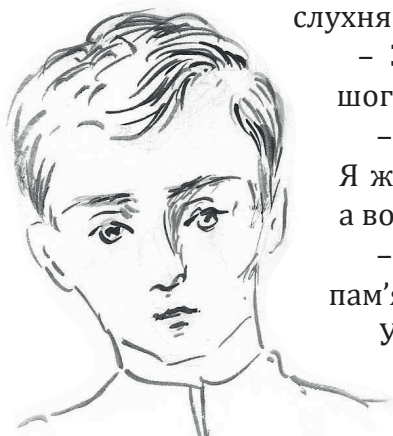
«Ти цукерки приніс? Я ж був сьогодні слухняним і не бив нікого».

– Зате прив'язав чужу кішку до нашого плоту, – скаржилася бабуся.

– Це тому, що в нас нема песика. Я ж хотів, щоб вона була за песика, а вона – не зрозуміла...

– Добре, принесу песика. Але пам'ятай: ніколи не бери чужого.

У нас це – заборонено. Колись за чуже злодіям відрубували руки... а поки за непослух буду бити ремінцем по дупці.

Брат Грети – Ганс

– Я – ще маленький, щоб мене бити. Мій тато мене не бив би...

– Твого тата немає – війна забрала, – довершує діду-сєву розмову бабуся.

Розділ 2

ЗАХІДНА Україна, 1950 рік.

НКВС проводить каральні операції проти ОУН-УПА. Російські літаки скидають листівки на карпатські села й міста. Одна з них падає до ніг перевдягненого в інтелігента упівця, який підняв і, не читаючи її, стиснув у кулак. Він іде містом повз НКВС, сповільнюючи крок. Під стіною російської катівні – замучені, закатовані на смерть вояки. На вулиці – сморід від закривавлених трупів. Рідні стоять поодаль, боячись упізнати своїх. Солдати спостерігають за гуртом людей, які зібралися на вимогу влади. Біля них – місцеві хлопці, які пішли в «ястребки», щось пояснюють солдатам, виказуючи можливих родичів закатованих вояків.

Леся із дружиною проходять повз зібрання. Тут їх за-примітив Філіп – брат Леся, комуніст. Він звертається до начальника:

«Товарищ начальник, разрешите подвезти машиной брата моего с женой. Это – как раз по дороге».

- А хто он такой? Чем занимается?
- Музыкант он: играет на крестинах, свадьбах.
- А на чём играет?
- На цимбалах. Это такой инструмент.
- А где он живет?

– У меня в доме. Дом его жены недавно сгорел: солдаты по неосторожности сожгли.

– Если так – разрешаю... – і – до солдатів: «Ну, что вы выяснили?».

– Боятся распознавать своих, товарищ начальник.

– Во, хитрые бестии!..

Машина відправилася на Багну через судилівський перевал. Стара Калина вже чекала їх на порозі хати. А хата – ген під лісом і «очима» вікон «дивиться» на ліс.

– Лесю, приходили люди з гір, щоб найняти тебе грати на весіллі... Я дала знати, що підеш.

І ось Лесь, святково зодягнений, із ватагою музикантів іде в гори. Скрипка, бубон, контрабас і цимбали – при них. Перейти лісом – проблема: там – енкаведисти. Музиканти – народ цивільний: при всякій владі потрібний, тому їх не повинні б чіпати... Але не встигли вони підійти до лісу, як 20 солдатів узяли їх у щільне кільце.

– Куда идете? Не видите разве, что лес впереди?

– Ідемо в гори грати на весіллі, куди нас найняли й наперед заплатили. Звичай не велить відмовляти газдам у такій гарній справі, – каже Лесь.

– Так идите другой дорогой: нам никого пропускать не велено.

– Іншої дороги немає, бо там – річка глибока, міст ще з війни зірваний, – каже скрипаль Ілько.

Тут підійшов начальник – і почали радитися, що робити з музикантами. Після якогось проміжку часу – вирішили.

– Ладно, проходите, но с вами пойдет наш человек – Яшка-гармонист.

– Це – добре, бо в нас немає гармоніста. Дякуємо. Будемо вертатися – із нас могорич.